

Robert Long:
*Being on the summit of Kilomanjaro
at sunrise in Africa in 1969*

Gelassenheit

Dit vierde vignet moest even wachten. Wat natuurlijk een rare zin is, want voordat deze tekst er was bestond die immers nog niet. Nee, ik moest wachten. Omdat er iets tussenkwam. Door een onhandige beweging sneed ik met mijn heggenschaar een stukje van mijn linker pink er bijna helemaal af en dat legde alles (opnieuw) stil.

Na een onverwachte, liefdevolle opvang in het ziekenhuis keerde ik in de donkere nacht terug naar huis. Daar zat ik dan met mijn hand in het gips.

Wat nu?

De post bracht mij een mooi rood boekje met de titel *Uncivilisation*¹. De titel maakte mij nieuwsgierig en het boekje was dun genoeg om me er met mijn nog lang niet heldere hoofd aan te durven wagen. Ik bladerde eerst wat en zag dat ik een manifest in handen had van *The Dark Mountain Project*. Mijn nieuwsgierigheid nam toe, want duisternis en bergen oefenen een grote aantrekkingskracht op mij uit. Middenin het boekje viel mijn oog, toevallig of niet, op een gedicht van Robinson Jeffers met de titel *The severed hand*. Voor zover je een gedicht kunt uitleggen gaat het daarin volgens mij over

het vermogen om het geheel te kunnen blijven zien in tijden van gebrokenheid: [...] *To know that great civilisations have broken down [...] To know this, and know that however ugly the parts appear / the whole remains beautiful. / A severed hand is an ugly thing and man dissevered from the earth and stars and his history often appears atrociously ugly / Integrity is wholeness, the greatest beauty is / organic wholeness, the wholeness of life and things [...] Love that, not man [...]*

Ik voelde dat iets mij te pakken kreeg en ik bladerde verder op zoek naar de schrijvers van dit manifest en tot mijn verrassing herkende ik een van hen: Paul Kingsnorth, journalist en voormalig milieuactivist. In november had ik een interview met hem gelezen en daarvan was ik zo onder de indruk dat ik het artikel maandenlang in mijn werktas bij me hadⁱⁱ. Kingsnorth vertelde radicaal te zijn gestopt met zijn activisme. Omdat hij niet langer geloofde dat we de aarde zouden kunnen redden. Ook niet met de nieuwste technologie, juist niet zelfs, omdat die nog steeds het vooruitgangsgeloof in zich draagt dat ons zo uit evenwicht heeft gebracht. Zijn woorden waren wonderbaarlijk troostend voor mij:

“Stop nu eens met te ontkennen dat we op de afgrond afstevenen. Kijk in die afgrond. Waarom is er geen ruimte voor rouw en verdriet?”. Ik besloot op verder onderzoek te gaan en trof op internet een filmpje aan waarin Kingsnorth vertelt dat hij zeer zeker geen tegenstander is van nadenken over ‘what to do’ en ‘how to live’, maar dat het nodig en belangrijk is om bij elk verlies, van welke aard dan ook – denk aan het verlies van een dierbare – de tijd te nemen om verdriet te hebben, en het verlies onder ogen te komen: “To sit with the dark, and let your eyes adjust and then see wat you notice, and what kinds of perspective, what possibilities, what forms of action, kinds of hope live, grow in the darkness”ⁱⁱⁱ.

Mijn gedachten dwaalden vanwege die donkerte en de bergen af naar een foto van Richard Long uit 1969. Rudi Fuchs had er een jaar of zeven geleden over geschreven in zijn rubriek *Kijken* in de Groene Amsterdammer. Hij veronderstelde dat het maken van deze (analoge) foto een kwestie van heel groot geduld moest zijn geweest. Het was wachten op het moment waarop de donkere dreigende steenmassa bijna een beschutte plek werd in het licht van het glooiende sneeuwveld. We moeten ons voorstellen dat Long in barre omstandigheden verkeerde, zittend op de top van de Kilimanjaro (bijna 5900 meter hoog), en dat de berg die hij fotografeerde een enorm ruig oord was. Blijkbaar was er in al die verlatenheid en kou iets wat de moeite was. Of was dat misschien die verlatenheid zelf.

Ik viste een ander boek op, dat ik al een week of wat in mijn tas meedraag en al veel

langer op mijn werktafel lag te wachten. Het gaat over het begrip ‘gelatenheid’ in het werk van de mysticus Meister Eckhart^{iv}. De schrijver legt uit dat dat dit begrip, dat ons zo passief of zelfs onverschillig in de oren klinkt, in wezen een actieve openstelling van het gemoed betreft. Open voor wat er in de stilte en de leegte kan opkomen van buiten het zelf of buiten de ‘eigenwilligheid’. In het (oorspronkelijke) Duitse *Gelassenheit* klinkt die openheid en het positieve ervan misschien meer door. Zo schrijft Nietzsche in een van zijn allerlaatste in waanzin geschreven brieven dat hij zijn medemens ‘mit vollkommener Gelassenheit’ tegemoet treedt, waaruit voor mij vooral rust spreekt, openheid en ruimte. Elders heeft hij het in dit verband over de ‘windstilte van de ziel’^v.

Misschien klinkt dit hoogdravend of misschien stelt het de opgave juist te gemakkelijk voor. Mijn oud-buurmeisje, inmiddels een jonge vrouw die soms kampt met het moderne verschijnsel FOMO (*Fear Of Missing Out*) vroeg het me ook: hoe doe je dat, stil zijn, je neerleggen bij het moeten missen van je vrienden en het verlies van de dagelijkse drukte? Heel in het klein en aan den lijve maak ik het nu mee aan mijn bijna afgehakte pink: voor het helingsproces is rust cruciaal. De arts stelde mij het vooruitzicht van drie maanden mijn pink niet bewegen, de wond niet blootstellen aan daglicht. Wachten tot de genezing van binnenuit kan groeien.

Het laten.

Dus: waar wacht ik op?

ⁱ Paul Kingsnorth, Dougal Hine: *Uncivilisation. The dark mountain manifesto*, 2019.

ⁱⁱ Frank Mulder: *Tuinieren als aanval op het kapitalisme. Interview met Paul Kingsnorth*. Trouw, Letter&Geest, 30 november 2010, p. 10-13

ⁱⁱⁱ Zie: <https://www.youtube.com/watch?v=KPteW0dvOHI&t=1566s>

^{iv} Gerard Visser: *Gelatenheid. Gemoed en hart bij Meister Eckhart*. SUN, 2008

^v Zie een interview met Peter Henk Steenhuis in Trouw 2 augustus 2008: *Gelatenheid vraagt om toelaten*.